

FORUNDERSØGELSE OVERORDNET VISION

LIFE IP NATUREMAN

LIFE16 IPE/DK/006

Bredsgård Sø

Natura 2000-område nr. 38-01: Bredsgård Sø

Rigkær hvori der vokser gul stenbræk. Foto: Peter Bundgaard.

Viborg Kommune 2019

Indholdsfortegnelse

Projektområdet generelt	3
<i>Oversigt</i>	3
<i>Kortlagt habitatnatur:</i>	4
<i>§3-natur:</i>	5
<i>Fredning – 181 ha fredet i 1984</i>	5
<i>Vandløb og grøfter:</i>	6
Forslag til genslyngning af Fiskbæk Å.....	6
<i>Ejerstruktur</i>	7
<i>Andre forhold:</i>	7
Natura 2000-plan	7
Konkrete trusler mod områdets naturværdier.....	9
Igangværende og udførte plejetiltag	9
Overordnet vision for området	9
De næste trin	10
<i>Botanisk vurdering af tiltag:</i>	10
<i>Hydrologisk forundersøgelse:</i>	10
<i>Ejendomsræssig forundersøgelse:</i>	10
<i>Delområderapport</i>	11
Relevante aktioner.....	11
Budget for de næste trin, 4 + 5	12

Bilag:

Bredsgaard Sø. N38 – oversigtskort

Beskyttede naturtyper

Bredsgaard Sø – fredningen

Ejerstruktur i området

Forslag til nye slyng

Habitatnatur, tilstand

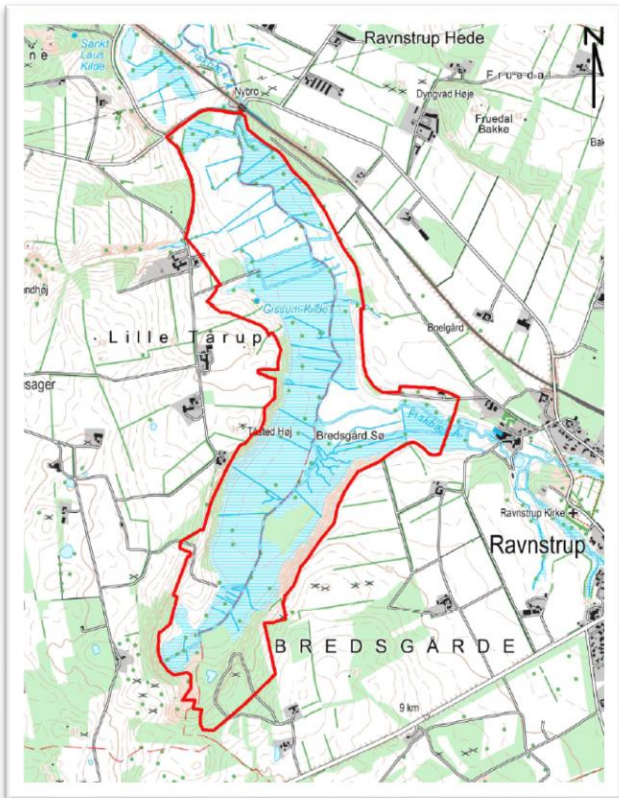
Ansvarsfraskrivelse:

Oplysninger i denne rapport afspejler kun forfatterens holdning.

EU-Kommissionen er ikke ansvarlig for nogen brug af disse oplysninger.

Projektområdet generelt

Oversigt

Figur 1. Kortet viser Natura2000 området Bredsgaard sø, N38.

Natura 2000-området Bredsgård Sø ligger ca. 10 km vest for Viborg ved Ravnstrup.

Habitatområdet omfatter den tidligere Bredsgård Sø, der nu er afvandet. Fiskbæk å løber gennem området fra syd til nord.

Området omfatter også skrænterne omkring den tidligere sø. Området rummer en rig og varieret natur.

Langs skræntfoden og i dalbunden findes kildevæld med konstant køligt vand, som betinger forekomsten af arter, som har hovedudbredelsen i koldere egne i Norden, såkaldte "paludellavæld".

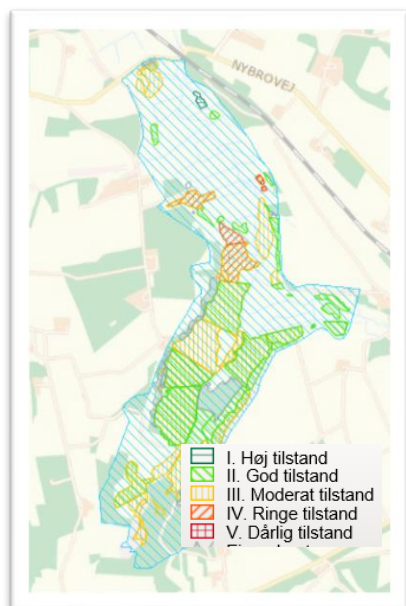
På de sandede skrænter findes tørre naturtyper, bl.a. overdrev på sur bund.

Den tidligere sø på kun ca. 9 ha blev forsøgt afvandet i 1955, men projektet mislykkedes og området blev aldrig til dyrkbar landbrugsjord

Vandløbene er levested for både bæklampret og odder.

Kortlagt habitatnatur:

N38:

Natura 2000-området Bredsgård Sø er specielt udpeget på grundlag af en væsentlig tilstedeværelse af kildevæld og rigkær samt gul stenbræk, blank seglmos og kildevældsvindelsnegl.

Habitatområdet er på kun 172 ha og domineres arealmæssigt og landskabeligt af et lavtliggende område med en mosaik af våde naturtyper, der afvandes til Fiskbæk Å.

I den sydlige ende af habitatområdet findes en del kilder og artsrige rigkær langs skræntfoden og i dalbunden, som indeholder en lille bestand af gul stenbræk samt en god bestand af blank seglmos. Området huser også en bestand af kildevældsvindelsnegl.

De tilgrænsende sandede skrænter er overvejende tilgroet med skov, men på de åbne arealer findes hede og overdrev på sur bund. I den nordlige del af området er der længere mellem de kortlagte arealer af habitatnatur og området præges her af kulturenge.

Figur 2. Kortet viser Kortlagt natur indenfor habitatområdet, Lysåbne naturtyper UDKAST juni 2019.

Nyeste kortlægning findes på Danmarks Miljøportal, men der er endnu ikke foretaget opdeling i tilstandsklasser.

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 38		
Naturtyper:		
Kransnålalge-sø (3140)	Næringsrig sø (3150)	Vandløb (3260)
Tør hede (4030)	Enekrat (5130)	Surt overdrev* (6230)
Urtebræmme (6430)	Hængesæk (7140)	Kildevæld* (7220)
Rigkær (7230)		
Arter:		
Kildevældsvindelsnegl (1013)	Bæklampret (1096)	Odder (1355)
Blank seglmos (1393)	Gul Stenbræk (1528)	

§3-natur:

Næsten hele området inden for Natura2000-området er kortlagt som §3-natur, fortrinsvis Mose og Eng men også Overdrev og Sø.

Figur 3: §3- udpegninger

Fredning – 181 ha fredet i 1984

Hele Natura 2000-området er omfattet af en [fredning](#). Fredningen har til formål at bevare de geologiske og botaniske værdier, der er knyttet til området.

I forhold til geologien skal fredningen medvirke til at sikre området mod indgreb, der kan ødelægge eller slører landskabsdannelsen. I forhold til botaniske interesser skal fredningen medvirke til en særlig beskyttelse af dalbunden, så den bevares som et sammenhængende grønt område med vældmose og vældmosevegetation.

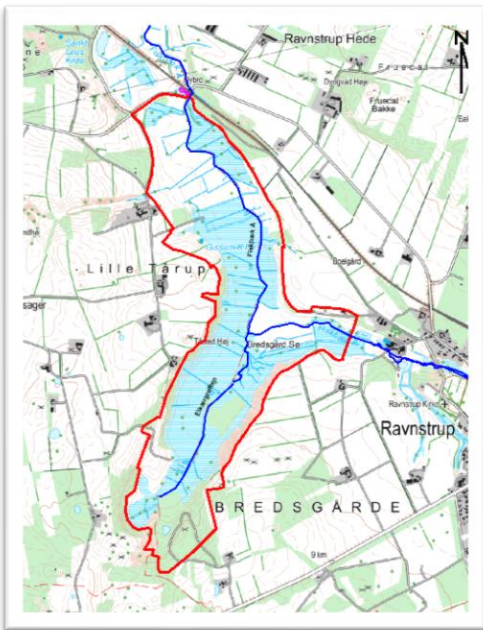
Fredningen er dog ikke til hinder for, at Bredsgårde Sø eventuelt gendannes efter et projekt, som fredningsnævnet kan godkende.

Der må ikke foretages ny tilplantning, heller ikke med juletræer eller pyntegrønt.

Efter kendelsen må vandløb ikke opfyldes. Eksisterende grøfter må oprensnes til hidtidig dybde, men der må ikke ske yderlige afgrøftning, dræning eller vandafledning.

I den sydlige del af Bredsgård Sø-fredningen gælder særbestemmelser for det botaniske kerneområde i kærerne (delområde 1). Her skal arealerne bevares som på fredningstidspunktet, dog må eksisterende beplantninger godt fjernes. Viborg Kommune har ret til at foretage den landskabspleje der er nødvendig for opfyldelse af fredningsformålet herunder afgræsning, hvis ikke ejer selv lader arealet afgræsse eller på anden måde holder arealet i den ønskede tilstand. Delområde 2 mod øst omfatter særbestemmelser om, at fredningen ikke er til hinder for dambrugets udvidelse, tiltag til forebyggelse af forurening eller forbedring af vandkvalitet.

Vandløb og grøfter:

Figur 4: Vandløb og grøfter i området.

De offentlige vandløb Fiskbæk Å og Elkærgrøften gennemskærer Bredsgård Sø.

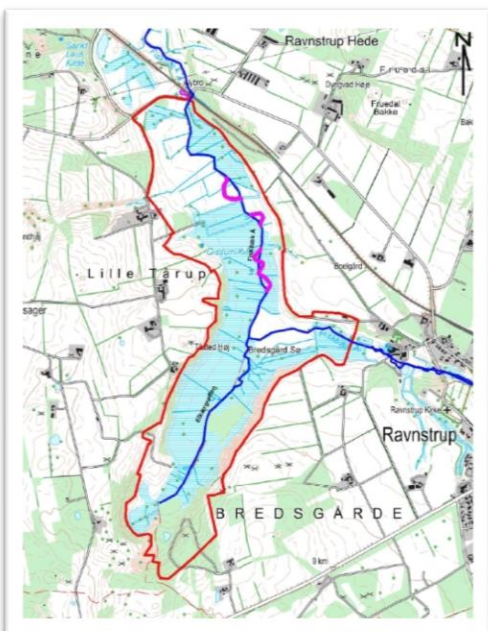
Der foretages 3 årlige grødeskæringer i Fiskbæk Å og i den nedre del af Elkærgrøften. I den øvre del af Elkærgrøften foretages 1 årlig grødeskæring.

Ud over de offentlige vandløb er der en lang række private vandløb og grøfter der afvander engområder. Vedligeholdelsen af disse grøfter varierer meget, alt efter om der er behov for afvanding i forhold til afgræsning af arealerne.

I Vandområdeplan 2015 – 2021 er hele strækningen af Fiskbæk Å der gennemløber området udpeget til genslyngning og udlægning af groft materiale.

Vandløbene er generelt kraftigt regulerede med dårlige fysiske forhold.

Forslag til genslyngning af Fiskbæk Å

Figur 5: Forslag til nye slyng på Fiskbæk Å

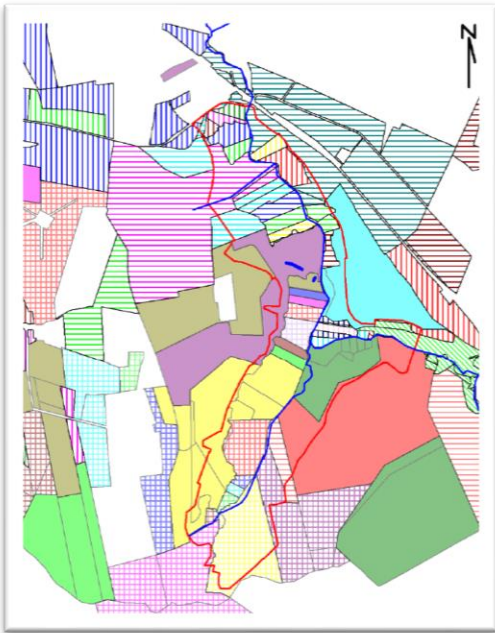
Den genslyngning der kan komme på tale fremgår af den forundersøgelse COWI udarbejdede i 2012 for Viborg Kommune vedr. restaurering af Fiskbæk Å.

Her bliver det foreslået at føre Fiskbæk Å tilbage til de oprindelige slyng på tre strækninger indenfor Natura2000-området.

Projektforslaget vil øge vandstanden ved udløbet fra den tidligere Bredsgård Sø med ca. 10_15 cm i forhold til de nuværende forhold. Omfanget af oversvømmelser fra Fiskbæk Å vil blive øget, men kun i begrænset omfang.

Det konkluderes i forundersøgelsen, at den begrænsede vandstandsstigning, som projektet skaber, generelt set vil forbedre områdets bevaringsstatus. Der er dog en vis usikkerhed om, hvor langt fra åen, afvandingsforholdene ændres, da det afhænger af tilstanden af de små vandløb, grøfter samt eventuelle dræn, der er i den tidligere sø.

Ejerstruktur

Ejerstrukturen er vurderet ud fra gis-analyse af ejerforholdene i området.

Der er rigtig mange små parceller, der som oftest tilhører ejendomme i oplandet.

Nogle få ejendomme har større sammenhængende arealer i området.

Ud fra et ønske om pleje af naturarealerne kunne det være ønskeligt at de små parceller i området kunne blive lagt sammen og arealerne dermed samlet på færre lodsejere.

Der er 42 ejendomme i området.

Figur 6: Ejerstruktur i området

Andre forhold:

Hele Natura2000-området Bredsgård Sø er i kommuneplanen for Viborg Kommune udpeget som Naturområde og Værdifuldt Landskab. I disse områder skal naturværdierne beskyttes, og anlægsarbejder der forringer de naturmæssige og landskabelige værdier der ligger til grund for udpegningen, kan ikke tillades.

Størstedelen af området er udpeget som lavbundsareal.

Natura 2000-plan

Natura 2000-plan for Bredsgård Sø (nr. 38). Natura 2000-planen skal sikre gunstig bevaringsstatus for områdets udpegede arter og naturtyper. Området og truslerne mod de udpegede naturtyper og arter beskrives, og der fastlægges målsætninger og indsatser for naturtyperne og arterne. Der foretages en strategisk miljøvurdering af planen.

[Natura2000-plan 2016-2021 for Bredsgaard Sø](#)

Behov for indsatser:

- Der arbejdes for at sikre de lysåbne terrestriske naturtyper en hensigtsmæssig hydrologi, drift og pleje.
- Der arbejdes for at sikre egnede levesteder for områdets arter.
- Der arbejdes på at opnå størst mulig naturmæssig robusthed og sammenhæng i områdets natur ved at sikre større driftsenheder af lysåbne naturtyper.
- Hydrologiprojekter finansieret via landdistriktsprogrammet, igangsatte Life-projekter og udvidelse/sikring af levesteder fra Natura 2000-planen 2010-15 afsluttes.
- Indsatser gennemført i 1. planperiode vedligeholdes, f.eks. ved genrydning af arealer, hvor der tidligere har været gennemført en Natura 2000-indsats.
- Der søges udtaget kulstofholdige lavbundsjord i tilknytning til rigkær, så der kan skabes større sammenhængende arealer samtidig med, at udtagningen bidrager til at reducere udledningen af CO2 og et renere vandmiljø.

- Kommunen og offentlige lodsejere skal være særlig opmærksomme på arealer med tør hede, surt overdrev, rigkær, og arten gul stenbræk som har væsentlige forekomster i området (jf. områdets målsætning) og er i tilbagegang

Natura 2000-planerne 2016-2021 har særlig fokus på:

- Sikring af naturpleje
- færdiggørelse og sikring af indsats fra planperioden 2009-2015
- sammenhæng i naturen
- levesteder for ynglefugle og bekæmpelse af invasive arter.

Prioriteringen af den forventede forvaltningsindsats i planperioden skal ske på baggrund af opgørelsen af behovet for konkrete forvaltningstiltag.

1. Tidlig opsøgende/ faciliterende indsats over for særlige lodsejergupper, f.eks.:

- Lodsejere med særligt sårbare naturtyper og arter (f.eks. naturtyper og arter, hvis biogeografiske status er i fare for at blive alvorligt forringet),
- Lodsejere med særligt store arealer omfattet af Natura 2000-planerne,
- Lodsejere i de store naturområder i Natura 2000-området,
- Lodsejere, som er særligt interesserede i at gennemføre en indsats.

2. Større og mere komplekse forvaltningsindsatser:

- Det vil typisk være nødvendigt at prioritere større og mere komplekse indsatser tidligt i planperioden for at kunne nå at gennemføre indsatsen, f.eks. LIFE-projekter eller projekter, som kræver forundersøgelser.

3. Der tilstræbes synergi mellem Natura 2000- og Vandplanindsatser

Modstridende naturinteresser:

- En målsætning om gunstig bevaringsstatus for en bestemt naturtype kan indebære en nedprioritering af en anden naturtype eller art, og det er nødvendigt at foretage et valg.
- Høj vandføring i områdets vandløb kan medføre øget vandstand på naboliggende arealer og med risiko for at pleje af rigkær ikke længere vil være mulig. I sådanne tilfælde prioriteres vandløbenes naturlige hydrologi og dermed naturtypen vandløb med vandplaner på bekostning af pleje af de helt vandløbsnære rigkær.

Natura2000-handleplan 2016 - 2021 for Bredsgaard Sø

Handleplanen for Bredsgård Sø Natura 2000-område nr. 38 beskriver den indsats, der skal igangsættes i Natura 2000-området inden udgangen af 2021.

Målet er, at naturtyperne sikres en god-høj naturtilstand. Rigkær, der er kortlagt i naturtilstandsklasse I, fastholdes i høj naturtilstand. Områdets truede naturtyper og arterne på udpegningsgrundlaget sikres. Det gælder arealer med tør hede, surt overdrev og rigkær, der er levested for bl.a. gul stenbræk. Arealet af ovennævnte naturtyper og levesteder sikres og, hvor det er muligt, øges, således der så vidt muligt skabes sammenhæng mellem forekomsterne.

Indsatsen i denne planperiode er rettet mod, at der søges udtaget kulstofholdige lavbundsjord i tilknytning til rigkær, så der kan skabes større sammenhængende arealer samtidig med, at udtagningen bidrager til at reducere udledningen af CO₂ og et renere vandmiljø. Kommunen skal være særlig opmærksomme på arealer med tør hede, surt overdrev, rigkær, og arten gul stenbræk, som har væsentlige forekomster i området (jf. områdets målsætning) og er i tilbagegang.

Indsatsen udføres af lodsejere i området og gennemføres i videst muligt omfang gennem frivillige aftaler. Der findes blandt andet en række tilskudsordninger, som kan søges gennem Landbrugs- og Fiskeristyrelsen.

De kommunale handleplaner skal i samspil med vandplanlægningen realisere Natura 2000-planen, for så vidt angår vandbehov for de naturtyper, som er direkte afhængige af et vandøkosystem. Natura 2000-planens mål om forbedret vandkvalitet i større søer, vandløb, fjorde og kystvande realiseres gennem indsatsen i vandplanlægningen, og skal ikke indgå i de kommunale Natura 2000-handleplaner.

Konkrete trusler mod områdets naturværdier

Arealreduktion/fragmentering: Arealet med tør hede, surt overdrev, kildevæld og rigkær er reduceret, især på grund af tilgroning med træer og buske. En del af naturtyperne ligger derfor isolerede. Naturtypernes tilknyttede plante- og dyrearter, herunder gul stenbræk, blank seglmos og kildevældsvindelsnegl, har derved en øget risiko for at uddø, fordi de beskedne arealer ikke kan opretholde levedygtige bestande af de pågældende arter over tid.

Tilgroning: Der er tilgroning i form af uønsket opvækst af træer og buske, tagrør og andre høje græsser og urter på de lysåbne naturtyper tør hede, hængesæk, kildevæld og rigkær. Levesteder for flere arter fx kildevælds-vindelsnegl, blank seglmos og gul stenbræk påvirkes også meget negativt af tilgroning med høje urter og vedplanter. Der mangler pleje på en række lysåbne naturtyper som fx tør hede, overdrev, hængesæk, kildevæld og rigkær. Der er f.eks. konstateret tilgroning med vedplanter på ca. halvdelen af rigkærene. Tætte bestande af tagrør og lignende i de lysåbne kilde- og mosearealer forringer levestederne for bl.a. kildevælds-vindelsnegl, blank seglmos og gul stenbræk.

Udtørring: Dræning og grøftning udgør især en trussel mod forekomster af områdets rigkær og kildevæld. Dræning er ligeledes en trussel mod en række arter som kildevældsvindelsnegl, blank seglmos og gul stenbræk.

Igangværende og udførte plejetiltag

Viborg Kommune: Flere arealer er blevet heget og forsøgt afgræsset ved plejemyndigheden (Viborg Amt / Kommune), men i dag afgræsses kun få af de lavtliggende arealer. En del af de tidligere afgræssede arealer holdes i dag fri for opvækst af vedplanter ved årlig nedskæring.

Viborg Kommune gennemførte i 2015-16 et projekt med hjælp fra Agri Nord med lodsejerundersøgelse i forhold til afgræsning og/eller pleje af arealerne. Projektet var et forsøg på facilitering til større sammenhængende afgræsning med fokus på fredningens kerneområde i den sydlige del af Bredsgård Sø, men projektet havde ikke den store succes. Lodsejerne udtrykte tvivl om den reelle mulighed for at afgræsse arealerne, herunder konflikt mellem afgræsning og utilstrækkelig mulighed for afvanding af græsningsarealerne. Opdeling af arealer på mange små lodder, gjorde det svært at samle arealer for de interesserede ejere. Græsning er flere steder opgivet, men mod sydvest afgræsser en lodsejer fortsat nogle arealer. Enkelte delarealer vurderes dog at have behov for egentlig rydning for at opfylde fredningsbestemmelserne.

Senest har Viborg Kommune indgået en aftale om dyrkningsrestriktioner (opkøb af dyrkningsret) på nogle arealer mod sydvest som udløber af N2000 reglerne. Restriktionerne omfatter permanent ekstensivering af landbrugsarealer umiddelbart op til næringsfølsomme arter på områdets udpegningsgrundlag. Ekstensiveringen skal således hjælpe til en sikring af de særlige arter, som også er indikatorarter for artsrige rigkær.

Overordnet vision for området

Der arbejdes hen imod at skabe et stort sammenhængende naturområde. I forhold til pleje vil det være en fordel at samle små arealer til større sammenhængende arealer der kan afgræsses.

Det er målet, at der bliver prioriteret klart i forhold til hvilke naturtyper man ønsker at fremme i de enkelte delområder. Derved kan der sættes målrettet ind med naturpleje samt gennemføres konkrete tiltag der fremmer de konkrete naturelementer.

Kildeområder der er drænet helt eller delvist genskabes og udbredelsen af det enkelte kildeområde øges.

Det forventes, at konkrete plejetiltag vil fremme udviklingen af naturtyper og arter der omfattes af udpegningsgrundlaget for Natura-2000 området.

Offentlighedens adgang til området bør styrkes. Dette kan ske ved anlæg af opholdssteder/P-pladser med infotavler og adgang til stier ind i området.

De næste trin

Botanisk vurdering af tiltag:

I forhold til muligheder for at gennemføre naturforbedrende tiltag, er der behov for at få analyseret hvilke tiltag der skal til for at fremme en positiv udvikling af det enkelte rigkær eller kildevæld:

- er det ønskeligt at hæve vandstanden ved lukning af dræn og grøfter?
- er det ønskeligt at området afgræsses (og er det muligt med den nuværende vandstand?)
- biomassehøst i stedet for afgræsning (såfremt afgræsning ikke er mulig fremadrettet)
- skal der foretages rydning af arealet for at fremme udviklingen af pågældende rigkær / kildevæld

Hvor der kan være konflikter mellem hvilket naturelement der skal fremmes ved pleje, skal der foretages en klar prioritering af hvilke naturelementer der skal fremmes i det enkelte delområde.

Øvrige forhold der skal vurderes:

- er der behov for at sikre fremtidig afvanding af områder hvor der er ønske om afgræsning?
- er der forhold der taler for/imod at føre Fiskbæk tilbage til de gamle slyng?
- hvordan forbedres udbredelsen af gul stenbræk og blank seglmos?
- Ved fastlæggelse af behov for grøfter kan kommunen som plejemyndighed tænkes ind i forhold til fremtidig drift

Hydrologisk forundersøgelse:

Ud fra den botaniske forundersøgelse fastlægges det hvilken vandstand der er ønskelig i det enkelte delområde. Der skal være særlig opmærksomhed på ønsket om afgræsning i forhold til de hydrologiske forhold.

Den hydrologiske forundersøgelse skal belyse *hvordan* denne tilstand kan opnås med tiltag som

- grøftelukninger
- vedligeholdelse af grøfter for at opretholde græsningsmuligheder.
- hævning af bund i grøfter
- genslyngning af vandløb / hævning af vandstand i vandløb (forenelig med afgræsning?)
- reduceret grødeskæring i vandløb

Restaureringsprojekt / vandplanprojekt for Fiskbæk Å skal inddrages i vurderingen af de hydrologiske forhold.

Ejendomsræssig forundersøgelse:

Hele området er ejet af 42 Ejendomme. Alle tiltag i området er derfor afhængig af lodsejernes velvilje.

Der kan være mulighed for jordfordeling i området i tilknytning til en igangværende jordfordeling ved vådområdeprojekter ved Jordbro Å og Rævind Bæk. Det er derfor relevant at undersøge lodsejernes holdning til køb og salg af jord, med henblik på at samle jorden på færre lodsejere.

Der er derfor behov for at gennemføre en ejendomsmæssig forundersøgelse med interview af den enkelte lodsejer.

Emner der skal klarlægges ved interviewet:

- Samlet areal der drives incl. forpagtninger, husdyrproduktion (type størrelse økologi naturpleje m.v.)
- Fremtidsplaner for ejendommen
- holdning til jordfordeling (køb eller salg af arealer i projektområdet)
- holdning til konkrete aktiviteter i området (afgræsning, græsningsfællesskaber, rydning, hævet vandstand, biomassehøst på våde enge, særlig indsats målrettet sjældne eller sårbare plante-/dyrearter, andet)
- Øvrige bemærkninger

Delområderapport

Forundersøgelserne samles i en delområderapport med sammenstilling af forundersøgelsens resultater.

Relevante aktioner

Følgende aktioner i NATUREMAN vurderes umiddelbart at være relevante for projektområdet:

A1: Forundersøgelser

A2: Udarbejdelse af ansøgninger

C1: Etablering af afgræsning

C2: Rydning af vegetation

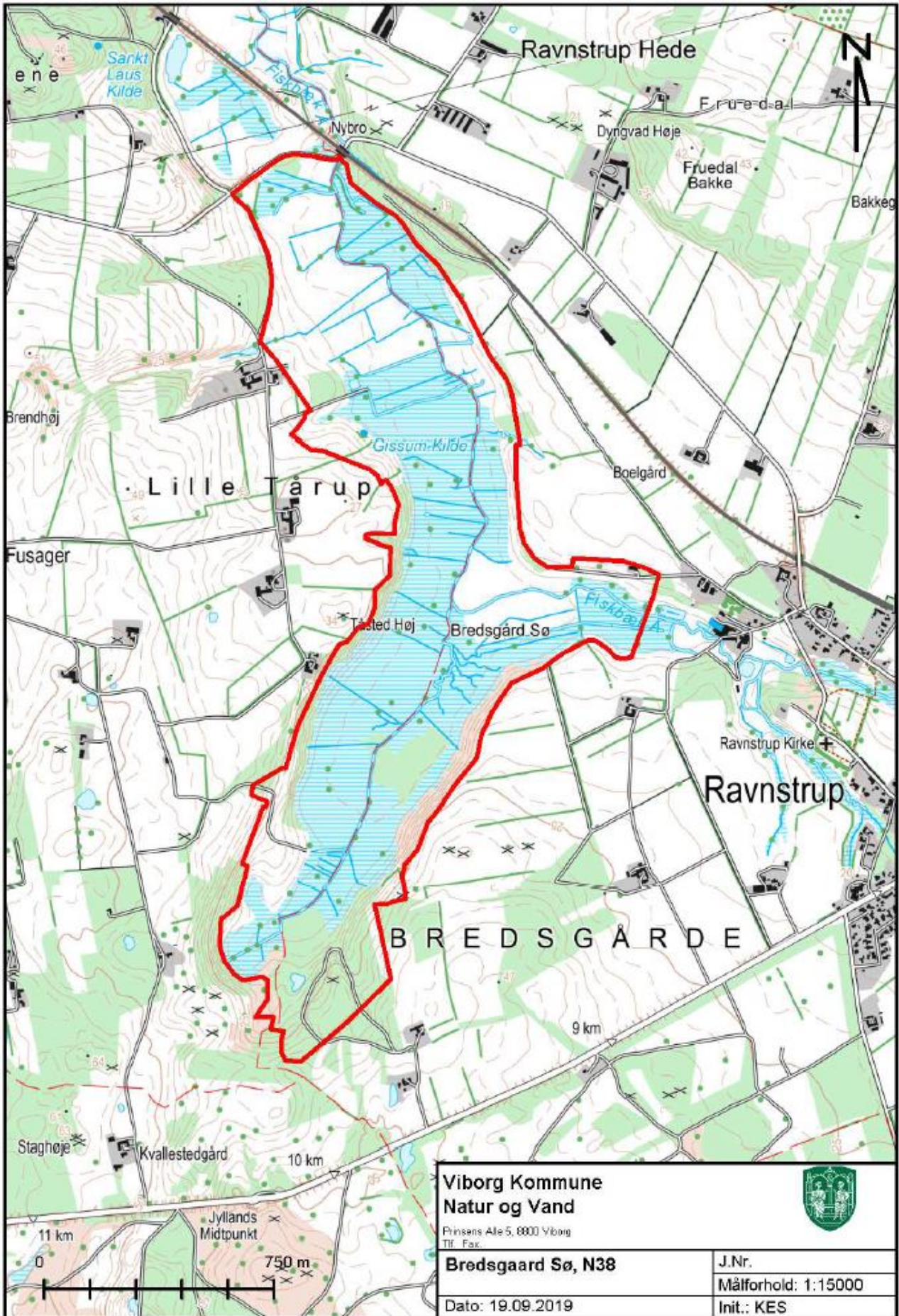
C3: Etablering af hensigtsmæssig hydrologi

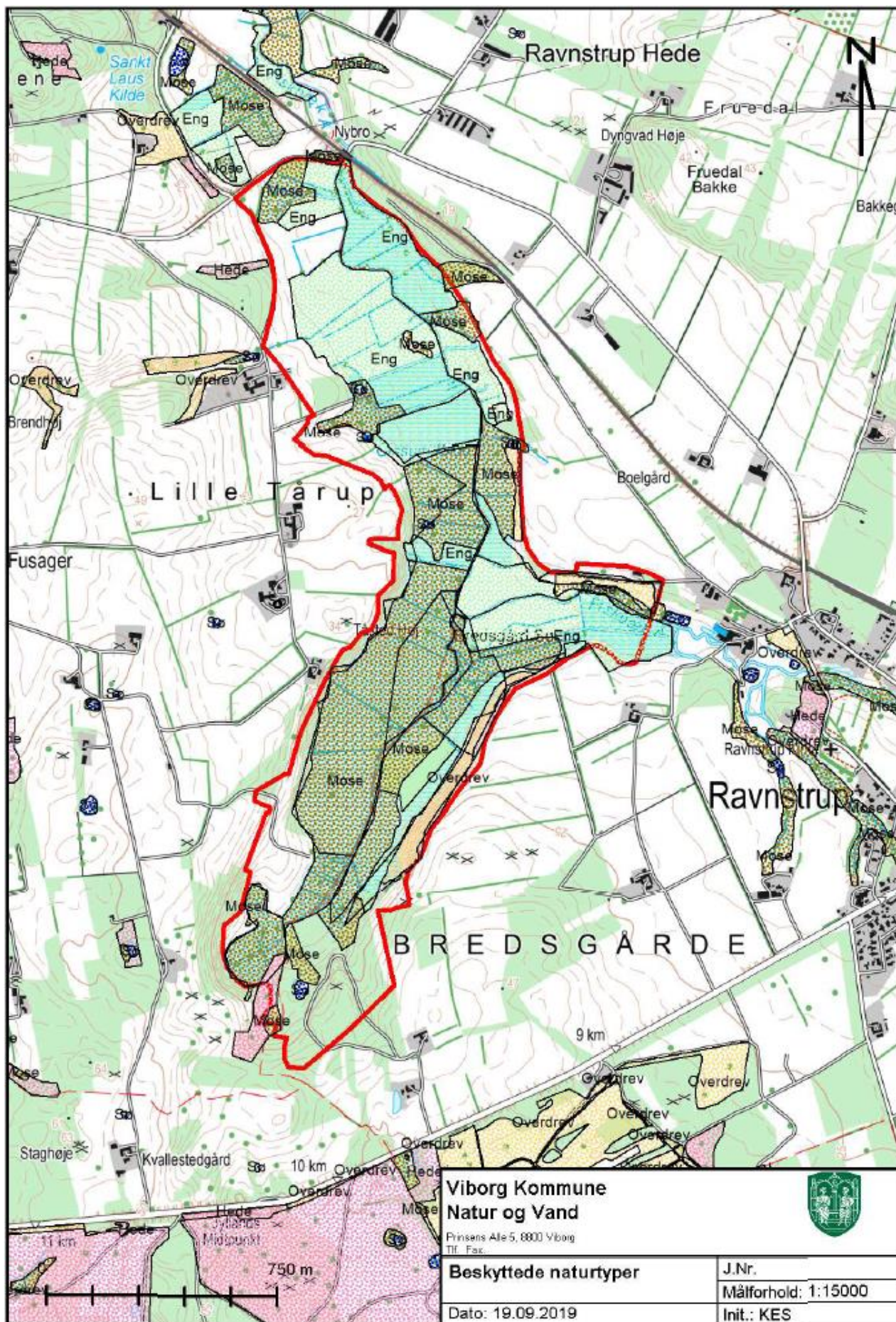
C4: Særlig forvaltning af arter og naturtyper

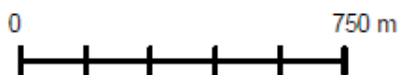
C6: Jordfordeling

D1: Monitorering af udvalgte habitatnaturtyper- og arter

E2: Information og formidling

Viborg Kommune
Natur og Vand

Prinsens Allé 5, 8800 Viborg
 Tlf. Fax

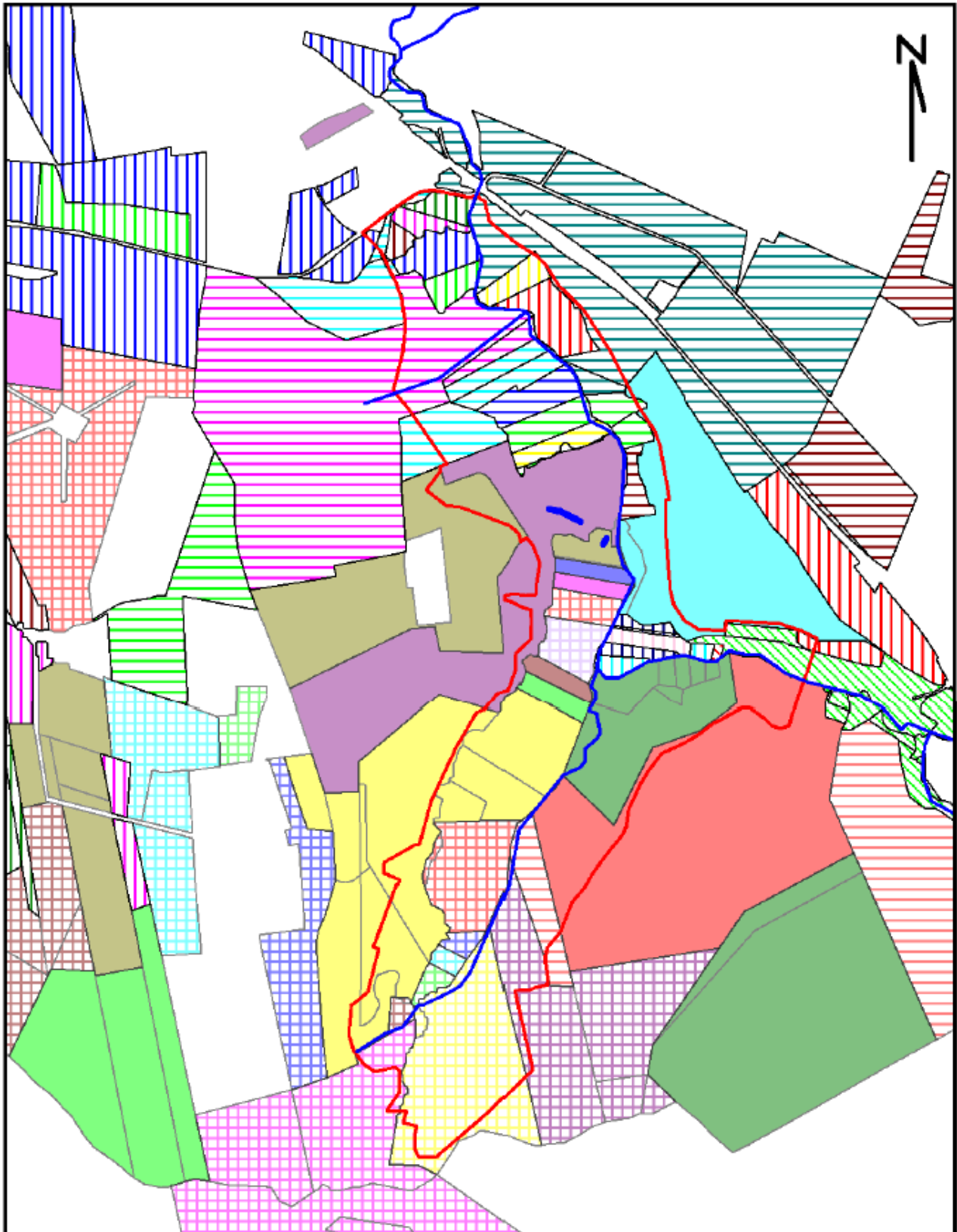
Bredsgaard Sø Fredningen

J.Nr.

Målforshold: 1:15000

Dato: 19.09.2019

Init.: KES

**Viborg Kommune
Natur og Vand**

Prinsens Alle 5, 8800 Viborg
Tlf. Fax.

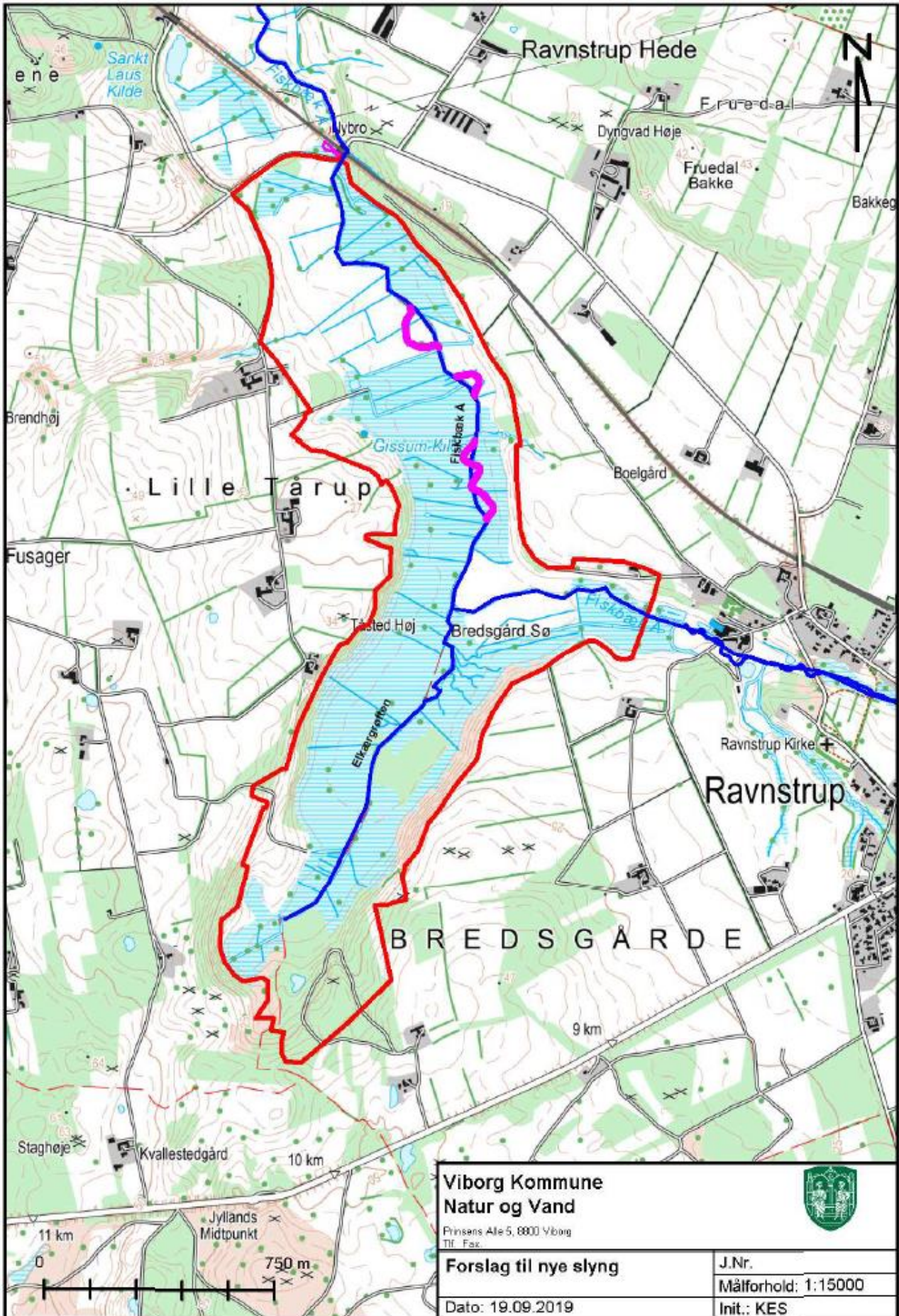
Ejerstruktur i området

J.Nr.

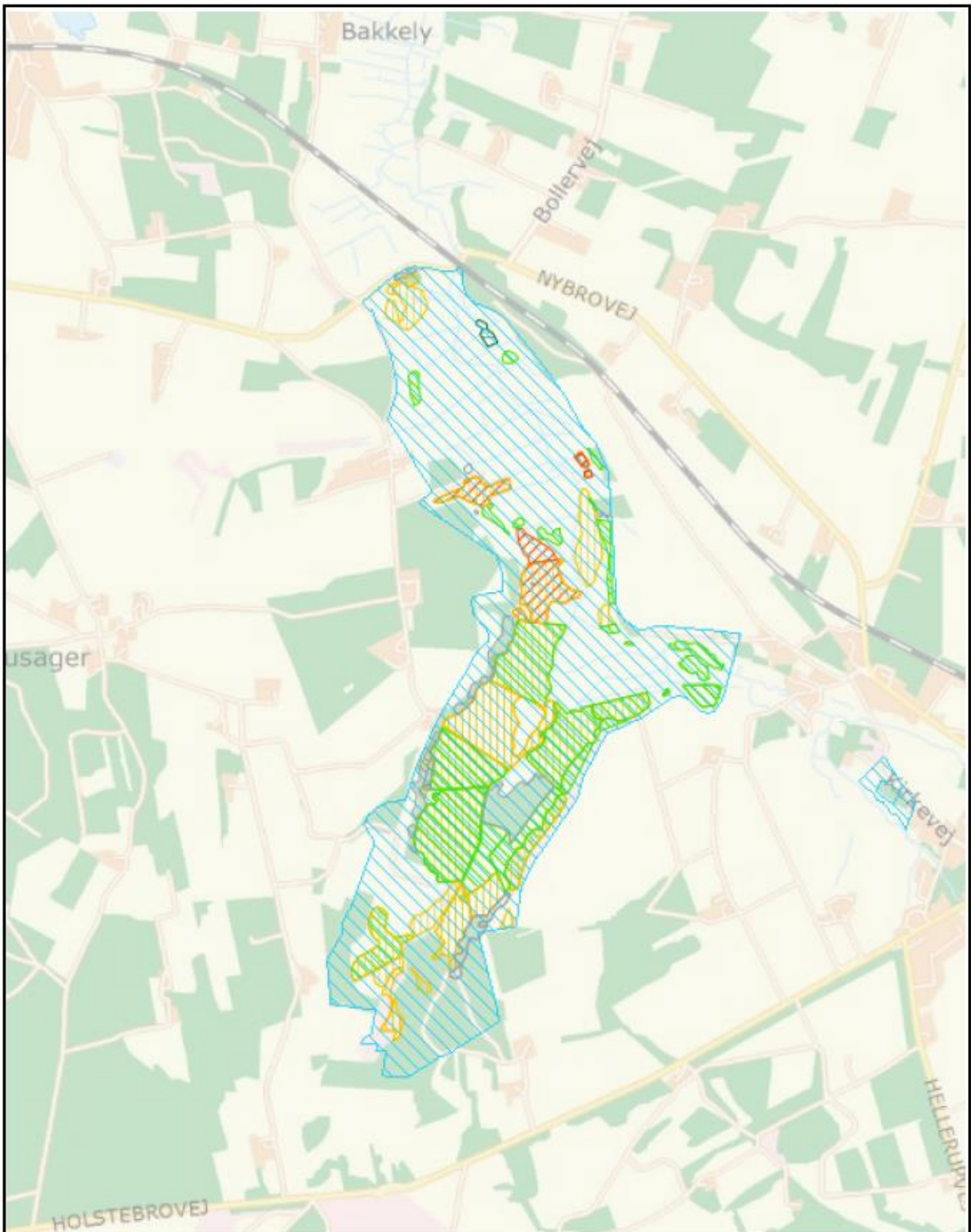
Målforhold: 1:15000

Dato: 19.09.2019

Init.: KES

Habitatnatur - udkast 19.6.2019

- I. Høj tilstand
- II. God tilstand
- III. Moderat tilstand
- IV. Ringe tilstand
- V. Dårlig tilstand
- Ej vurderet

Viborg Kommune
Natur og Vand

Prinsens Alle 5, 8800 Viborg
Tlf. Fax.

Bredsgaars Sø, Habitatnatur
Udkast til kortlægning juni 2019

J.Nr.

Dato: 11.11.2019

Init.: KES